

a szemet kápráztató vakító fény a szem megnagyobbodott *szivárványhártyáját* veszi célba. Azaz a kép nézőjének a perspektívájából tekintve a „külső”, a megfigyelő számára látható szivárvány eltűnik, s átadja helyét a „belső”, a néző számára láthatatlan szivárvány(hártyá)nak, immár bensővé téve azt, mintegy szoros párhuzamban a romantika korának jellegzetes filozófiai-esztétikai elképzeléseivel (mítoszaival), amelyekben minden individuális, minden szubjektív, minden rejtett emocionális megnyilvánulás prioritást élvez a külsővel, az érzékelhetővel és a racionálissal szemben.

Kétségtelen tény, hogy az érzéki-képi (mitikus) gondolkodás az absztrakt-fogalmi gondolkodás terhére erősödött. Ámde a cinizmusnak még a látszatát is elkerülve szögezzük le, hogy a teológiai gondolkodásnak kevésbé, az egyetemes művészettörténetnek annál inkább hasznára vált, hogy évszázadok képzőművészei nem tudtak héberül, s ezáltal a sejtelmesen szép, több színben pompázó, nemes és lendületes ívű, tehát vizuálisan jól megjeleníthető szivárvány került a vászonra. S mind a mai napig közvetlen vagy kódolt formában, pusztá „önmagaként” vagy akár a legősibb mitikus jelentésének, az ég és föld közötti közvetítésének a felidézésével arra (is) segíthet választ találni – amiről a teológia értelemszerűen csak hallgatni tud –, hogy „Isten halála” után van-e értelme a „fent” és a „lent” új kapcsolatai után kutakodni. Egyáltalán: vezet-e út még bárhová ezen a tündöklő égi pályán?

Mindenesetre HÉNOCH III. KÖNYVE-nek (SZÉFER HECHALOT) apokaliptikus víziója, ahol – egyebek között – arról olvashatunk, hogy minden élőlény fején kétezzer korona, a koronák úgy ragyogtak, mint szivárvány a felhőkön, mint csillagok a hajnali égen, s a szivárvány gyűrűi szebbek és ragyogóbbak voltak, mint a nap vakító izzása,⁴⁰ nos ennek a képi vízióknak a pikturális jellege aligha kérdőjelezhető meg.

Jozsif Brodskij

Zsidó temető Leningrád közelében.
Görbe kerítés korhadt falemezből.
A görbe kerítés mögött fekszenek egymás mellett
jogászok, kereskedők, muzsikások, forradalmárok.

Maguknak énekeltek.
Maguknak gyűjtögettek.
Másoknak haltak meg.
De előbb befizették az adókat,
tisztelték a hatóságot,
és ebben a reménytelenül anyagelvű világban
talmudot magyaráltak,
maradtak idealisták.

⁴⁰ Vö. HÉNOCH III. KÖNYVE, 21,4.; 22C,4.

Meglehet, messzebb láttak.
Vagy lehet, vakon hittek.
De tanították a gyerekeket, hogy állják a sarat,
és szívósak lettek.
És nem vetettek gabonát.
Soha nem vetettek gabonát.
Egyszerűen maguk feküdtek a hideg földbe,
magok gyanánt.
És örökre elaludtak.
Aztán pedig – földet szórtak rájuk,
gyertyákat gyújtottak,
és a Megemlékezés napján
éhes öregek magas hangon,
fulladozva a hidegtől,
kiabáltak az örök nyugalomról.
És ők meglelték a nyugalmat.
Az anyag szétesésében.

Semmire se emlékezve.
Semmit se feledve.
A korhadt falemezes görbe kerítés mögött,
négy kilométerre a villamos végállomásától.

1958

ZARÁNDOKOK

Templomok, koktélbárok,
szentélyek, vívóterek,
mellétek, bazárok,
sikkos temetőhelyek,
keservek, bánat, béke,
Mekka és Róma – konok,
kék nap tűzében égve
mennek a zarándokok.
Púpos, csonka szegények,
éhező, rongyos, nyítt had,
szemükben alkonyi fények,
szívükben hajnal pirkad.
Mögöttük puszták dalolnak,
mögöttük villámló egek,
fejük fölé csillag horgad,

fülükbe rekedt madár recseg:
hogy a világ marad, mint rég volt,
igen, marad, mint rég volt,
vakító hóba burkolt,
kétes kényesre sulykolt,
marad hamisnak, mint volt,
marad öröknek, mint volt,
talán nem érthetetlen folt,
mégis végeérthetetlen bolt.
És aki hisz magában
meg Istenben – mindhiában,
mert csak illúzió, csak álom,
csak út van út porában.
És legyen a földön alkony,
és legyen a földön hajnal,
katona érte haljon,
költő mellette valljon.

1958

Kántor Péter fordításai

Pósfai György

TANULSÁGOS TÖRTÉNETEK

Házasságaim

Első feleségem egy lucfenyő volt. Azt hiszem, sudár természetébe habarodtam bele. Szál-egyenyes dereka, hibátlan alakja, kecses hajlékonysága elbűvölt, s fiatalos elhamarkodottsággal – nem törődve az esetleges kellemetlen következményekkel – rögtön belevettem magam a házasságba.

Egy öreg pap adott össze bennünket – szemrebbenés nélkül. Azt hiszem, látott ő már ennél különbet is.

Nagy hévvel láttam hozzá, hogy elrendezzem mindennapi életünket. Feleségem nem bírta a bezártságot, én viszont nem voltam olyan szívós, mint ő, így nagy bánatunkra le kellett mondanunk a közös ágyról: ő a kertben kapott helyet, én maradtam a hálószobában. Azért így is szinte minden időnket együtt töltöttük. Simogattam, öntözgettem, puszogtunk-susmogtunk, nagyon ragaszkodtunk egymáshoz, már csak a gyanta miatt is. Ha barátaim jöttek látogatóba, alig bírtam palástolni öntelt büszkeségemet: az ő feleségüket máris hervadtnak láttam, az én választottam bezzeg örökzöld!

Aztán persze elmúltak a mézeshetek, a szenvedélyek lecsillapodtak, s mint minden elkapkodott házasságban, jött a kijózanodás. Kezdtém apránként észrevenni, mennyi-